

ב"ה

עוֹמֵק הַפֶּשֶׁט עיונים ברצ"י

פ' פינחס

על פי 'לקוטי שיחות' כרך ל"ג

להערות, הארות ו'הקדשות'
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
אנא לפנות לדוא"ל
riz@neto.bezeqint.net

או לטלפון

08-6882799 / 050-4125205

© כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

א

"ובני קרח לא מתו" (כו, יא) - מדוע המתין הכתוב עם בשורה טובה זו ולא אמרה מיד בפרשת קרח / רש"י מפרש שבני קרח "הרהרו תשובה בלבם" (ולא בגלוי), ומדה כנגד מדה - גם הצלתם היתה באופן נסתר / בני קרח חזרו ויצאו על הארץ עשרות שנים לאחר שנבלעו

ב

פירוש רש"י על המלים "ביום השמיני עצרת תהיה לכם" (כט, לה) - הטעם שהאריך כאן רש"י, אף שבפרשת אמור (כג, לו) פירש בקיצור את הלשון "עצרת היא" / רש"י בא לפרש את השינוי הבולט בפרשה זו - בכל החגים נאמר "מקרא קודש", ורק ביום השמיני לא נאמר שהוא "מקרא קודש" / החידוש: החג של היום השמיני יש בו תוכן מיוחד, שונה מכל החגים ושונה משבעת הימים שלפניו

ג

"עצרת תהיה לכם .. עצרו מלצאת, מלמד שטעון לינה" (רש"י כט, לה) - האם "לינה" זו מיוחדת היא לשמיני עצרת, או שיש כמותה גם בשאר ימים טובים / בפרשת ראה (טז, ז) מדבר רש"י על ה"לינה" השייכת לקרבן הפסח, אך באמת יש הבדל בין ה"לינות": בפסח הלינה היא במוצאי החג, ואילו בשמיני עצרת הלינה היא בליל החג

”וּבְנֵי אֱלִיָּאב נִמְוָאֵל וְדָתָן וְאַבְיָדָם הוּא דָתָן
וְאַבְיָדָם קָרְיָאֵי הָעֵדָה אֲשֶׁר הֵצִי עַל מֹשֶׁה וְעַל
אַהֲרֹן בְּעֵדֶת קָרַח בְּהִצָּתָם עַל ה'. וְתַפְתַּח הָאָרֶץ
אֶת פִּיהָ וְתִבְלַע אֹתָם וְאֶת קָרַח בְּמוֹת הָעֵדָה בְּאֹכַל
הָאֵשׁ אֶת חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם אִישׁ וַיְהִי לָנֶס. וּבְנֵי
קָרַח לֹא מָתוּ” (כו, ט-יא)

-רש"י-

ובני קרח לא מתו - הם היו בעצה תחילה,
ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם.
לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם
וישבו שם:

כתבו המפרשים¹, שרש"י נתכוון ליישב את הסתירה בין כתוב דידן לבין מה שכתוב
בפרשת קרח²: ”ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר
לקרח וגו'” - הרי שכל בני משפחת קרח נבלעו באדמה; ואיך נאמר כאן ש”בני קרח
לא מתו”³?

1. שפתי חכמים. משכיל לדוד. ועוד.

2. טז, לב-לג.

3. הרמב”ן שם מפרש ש”כל האדם” היינו עבדיו ושפחותיו של קרח (ולא בניו). וראה גם ספורנו שם. - אבל מזה
שרש"י שם סתם ולא פירש משמע שלומד בפשוטו, שכולל את ”כל האדם” השייכים לקרח, וגם בניו בכלל.

ומישיב רש"י ששני הכתובים צדקו יחדיו: בני קרח אכן נבלעו באדמה, כי "הם היו בעצה תחילה"; אמנם כיון ש"הרהרו תשובה בלבם" - לכן "לא מתו", אלא "נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם".

ולכאורה קשה, למה המתין הכתוב עם פרט זה ש"בני קרח לא מתו" עד למנין בני ישראל שבפרשתנו - ולא כתבו מיד בפרשת קרח, בסמיכות לסיפור הבליעה (ובפרט שהמנין שבפרשתנו היה רק בשנת הארבעים, עשרות שנים לאחר מעשה קרח ועדתו)?

בשורה טובה – למה לדחותה?

לפי פשוטו יש לומר, שדוקא בפרשתנו מתעורר הצורך להודיע פרט זה, כדי שלא יקשה לנו כיצד נמנית בהמשך הפרשה⁴ - בתוך משפחות בני לוי - "משפחת הקרחי", בשעה שממעשה הבליעה מוכן שכבר אבד זכרה של משפחה זו; ולכן מחדש לנו הכתוב כאן שבאמת היו מבני קרח ש"לא מתו", וזו "משפחת הקרחי" הנזכרת בפרשה (וכדלקמן).

אך עדיין אין הענין מיושב, כי סוף סוף למה לא הקדים הכתוב להודיע דבר זה על אתר בפרשת קרח, שנדע מיד שנשארה שארית ל"משפחת הקרחי"!

[בפירוש הש"ך על התורה⁵ כתב שבכוונה העלים הכתוב בפרשה שם את זה ש"בני קרח לא מתו" - "מפני כבודו של משה, שאמר משה 'וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה'⁶, ואם היה נזכר כאן שבניו לא מתו, היה גנאי למשה שלא הועילה תפלתו, שהרי נשארה מהם שארית בארץ .. לזה התורה לא כתבה זאת כאן (בפרשת קרח), וכתבתו במקום היחס בפרשת פינחס"].

4. כו, נח.

5. קרח טז, לב.

6. קרח טז, לג.

7. וציין הש"ך שם לפירושו בפרשתנו, עיי"ש.

אך לפי פירוש רש"י כאן אין תירוץ זה מחוור, שהרי לדבריו גם בני קרח נבלעו באדמה "וירדו חיים שאולה" (ורק ששם גופא "נתבצר להם מקום גבוה כו"), ואם כן תפלת משה התקיימה במילואה - והדרא קושיא לדוכתא למה לא הקדים הכתוב לספר זאת בפרשת קרח.

ואדרבה, כיון שמשה רצה והשתדל שיעשו תשובה כמבואר בדברי רש"י בפרשת קרח⁸, הרי זה גופא משבחו של משה, שהצליח במעט - לפחות בנוגע לבני קרח כו'.

"יושב בסתר"

ונראה לומר בזה דבר חדש, ובהקדים דברי המפרשים⁹, שאין כוונת רש"י שבני קרח נשארו בגיהנם לעולם, אלא בוודאי בסופו של דבר יצאו משם ועלו על פני האדמה, ובלשון הט"ז¹⁰: "שאיזה זמן היו בגיהנם, ואחר כך יצאו על פני הארץ"¹¹.

ויש לתת טעם בעונש "משונה" זה - שהיו בגיהנם ולאחר מכן יצאו בחזרה - על פי דיוק לשון רש"י שבני קרח "הרהרו תשובה בלבם":

בני קורח אמנם חזרו בתשובה, אבל לא הראו זה בגלוי. רק בסתר לבם הם הרהרו בתשובה, ואילו כלפי חוץ היה נראה שהם עדיין ממשיכים במחלוקת ועומדים בדעתם הראשונה נגד משה ואהרן.

וכיון שלעיני הרואים נראה היה שהם עדיין חלק מהמחלוקת - לכן נענשו בבליעה "לעיני כל ישראל", כשאר עדת קורח שנבלעו באדמה; אבל אליבא דאמת הם כבר הרהרו תשובה בלבם, בסתר, ולכן בתוך הגיהנום עצמו "נתבצר להם מקום גבוה וישבו שם".

8. טז: ח. יב. כה.

9. נחלת יעקב. צדה לדרך. ועוד - וראה גם "ספר הגור" שנדפס לאחרונה.

10. בפירושו 'דברי דוד' על רש"י כאן.

11. ולפי זה, מה שמסיים כאן רש"י "וישבו שם" - אינו מלשון התיישבות וקביעות, אלא מלשון עכבה (ראה רש"י תזריע יב, ד. ועוד), שנתעכבו שם משך זמן עד שיצאו.

ויש בזה ענין של "מדה כנגד מדה": כמו שהנהגתם היתה באופן של דבר והיפוכו, שבפועל ובגלוי לא היה ניכר שפירשו מהמחלוקת אלא שבסתר מחשבתם והרהורם נבדלו משאר עדת קורח - כך גם עונשם היה במדה זו, שראו כל ישראל שנענשו בדומה לקורח ועדתו שכמוהם נבלעו באדמה, אלא ששם - באופן מובלע בארץ - נבדלו מן השאר למעליותא.

פרסום ראשון!

ומעתה יש להוסיף, שכל זה מתאים היה בשעת מעשה, שכיון ולעיני הבריות לא פרשו מהמחלוקת וכל תשובתם היתה בסתר הלב, היה מן ההכרח שייבלעו לעיניהם¹²;

אבל לאחר שעברו שנים רבות, ובמשך שנים אלו מתו אנשי הדור ההוא, וכפירוש רש"י בפרשת חוקת¹³ שבשנת הארבעים כבר "לא היה בהן אחד מאותם שנגזרה גזירה עליהם, שכבר כלו מתי מדבר" - שוב לא היה טעם להענישם, ולכן אז יכולים היו לצאת ממקומם ולעלות חיים על פני האדמה ולהקים מחדש את "משפחת הקרח".

וזהו איפוא שבפרשתנו נאמר לראשונה ש"בני קרח לא מתו" - כי עד כה לא ידעו מזה (וחשבו שנאבדו לגמרי, כמו אביהם קרח ודתן ואבירם ומשפחתם), ורק עכשיו הוא שעלו חיים ונתגלה לבני ישראל שאכן "לא מתו".

ויש להוסיף ולבאר הטעם שהסמיק הכתוב את זה ש"בני קרח לא מתו" - לאריכות הלשון בדבר פחיתותם של דתן ואבירם ("אשר הצו על משה ועל אהרן בעת קרח בהצותם על ה'"):

בזה בא הכתוב להשמיענו את החידוש שבתשובתם של בני קרח - שלא נחשוב שמלכתחילה השתתפו במחלוקת במדה מועטה בלבד, אלא אדרבה, וכלשון רש"י:

12. ובה יובן דיוק לשון הכתוב (קרח טז, לג) "ויאבדו מתוך הקהל" - שלא "נאבדו" לגמרי, אלא רק לעיני אותו "הקהל" שראה במחלוקתם.

13. כ, א. כ, כב.

"הם היו בעצה תחילה", והיינו¹⁴, שהם היו מהיועצים שעל פי עצתם התחילה כל מחלוקת קרח, ובדומה לדתן ואבירם שידועים מכבר בגודל חטאם;

וזהו גודל הפלא, שאף על פי כן, כיון ש"הרהרו תשובה בלבם" ניצלו ו"נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם", ועד שיצאו משם חיים והביאו בנים ובני בנים ועד לשמואל הנביא¹⁵.

עד כדי כך גדול כוחה של תשובה!

(חלק לג - פינחס ב)

14. ראה רש"י פ' וארא ז, כח.

15. ראה רש"י קרח טז, ז.

"בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תְּהִיָּה לָכֶם כָּל מְלֹאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ. וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֵה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לָהּ פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה שְׂבֵעָה
תְּמִימִם" (כט, לה-לו)

-רש"י-

עצרת תהיה לכם - עצורים בעשיית
מלאכה. דבר אחר: 'עצרת' - עצרו
מלצאת, מלמד שטעון לינה. ומדרשו
באגדה: לפי שכל ימות הרגל הקריבו
כנגד שבעים אומות, וכשבאין ללכת
אמר להם המקום: 'בבקשה מכם, עשו לי
סעודה קטנה כדי שאהנה מכם - פר אחד
איל אחד, איל כנגד ישראל; התעכבו לי
מעט עוד'. ולשון חיבה הוא זה, כבנים
הנפטרים מאביהם, והוא אומר להם:
'קשה עלי פרידתכם, עכבו עמי עוד יום
אחד':

לפום ריהטא, מפרש רש"י כאן את תיבת "עצרת" בשלושה אופנים:

(א) "עצורים בעשיית מלאכה".

(ב) "עצרו מלצאת", והיינו שצריך ללון בירושלים.

(ג) בדרך האגדה: הקב"ה רוצה שבני ישראל יתעכבו עוד יום אחד לאחר שבעת ימי הסוכות, ו"עצרת" הוא מלשון עיכוב - "עכבו עמי עוד יום אחד".

ויש להתבונן בזה שהוצרך רש"י לשלושה פירושים, שמזה מובן שבכל אחד מהפירושים יש קושי לפי "פשוטו של מקרא" ולכן לא די באחד מהם או אפילו בשנים, וצריך ביאור.

"עצור"!

והנה, לשון זו של "עצרת" לגבי היום השמיני, כתובה כבר קודם לכן, בפרשת אמור¹⁶: "שבעת ימים תקריבו אשה לה", ביום השמיני מקרא קודש יהיה לכם והקרבתם אשה לה, עצרת היא, כל מלאכת עבודה לא תעשו".

ושם לא האריך רש"י כמו כאן, אלא הביא (בקיצור) רק את הפירוש השלישי שהביא כאן, ולא הזכיר כלל שהוא "מדרש אגדה" וכיוצא בזה, אלא הביאו בתורת "פשוטו של מקרא" ממש; וזה לשונו שם:

"עצרת היא - עצרתי אתכם אצלי, כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמנן ליפטר אמר 'בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עליי פרידתכם'".

16. כג, לו.

ובביאור ההבדל בין שני הכתובים - ששם פירש רש"י בקיצור ובפשיטות, ואילו כאן האריך והביא כמה פירושים - יש לומר:

שם נאמר "עצרת היא", והיינו שהתואר "עצרת" מתייחס לעצם היום, ואינו בתורת ציווי לבני ישראל; ולכן פירש רש"י בפשיטות שיום זה נקרא "עצרת" משום שתוכנו של יום זה הוא שהקב"ה כביכול "עוצר" ומעכב את בני ישראל אצלו.

אמנם בפרשתנו נאמר "עצרת תהיה לכם", והיינו שהוא בתורת ציווי לבני ישראל שהם צריכים לעשות יום זה ל"עצרת"; ולכן הוצרך רש"י לחדש שהכוונה היא לציווי על בני ישראל, ובזה גופא פירש בשני אופנים ("עצורים בעשיית מלאכה" או "עצרו מלצאת").

אמנם מעתה יש להקשות לאידך גיסא - לאחר שפירש הכתוב כאן לפי פשוטו ובתורת ציווי לישראל ל"עצור", למה הוצרך רש"י להוסיף עוד פירוש בדרך ה"אגדה"?

ונראה לומר בזה דבר חדש, שה"אגדה" שמביא רש"י אינה פירוש נפרד בפני עצמו, אלא זהו המשך ותוספת ביאור לשני הפירושים שמביא בדרך הפשט, וכדלקמן.

תם הטקס (אבל אל תלכו עדיין)

ביאור הענין:

לכאורה דברי רש"י בפירוש הראשון - "עצורים בעשיית מלאכה" - אינם מובנים, וכקושיית המפרשים¹⁷: "מאי שנא רגל זה דאיקרי עצרת טפי משאר רגלים, הא כולהו נמי עצורים בעשיית מלאכה"?

כלומר, מדוע נקרא דוקא יום זה בשם "עצרת", ולא שאר הימים-טובים, שאף הם אסורים במלאכה!?

17. ראה משכיל לדוד ורע"ב על רש"י.

אלא, שההבדל בין יום זה לבין שאר הימים-טובים, אינו מיוסד רק בזה שנאמר בו לשון "עצרת", אלא בזה שלא נאמר בו הלשון "מקרא קודש":

בכל המועדים נאמר בפרשתנו לשון "מקרא קודש" - ביום הראשון והאחרון של פסח, ביום הבכורים, בראש השנה ויום הכפורים, וביום הראשון של חג הסוכות; ורק ביום השמיני לא נאמר "מקרא קודש".

ומזה מוכח, שהכתוב כאן בא להשמיענו שהחג ד"יום השמיני" שונה מכל שאר החגים, שאינו בגדר "מקרא קודש" אלא יש בו דין מיוחד ד"עצרת תהיה לכם".

ועל זה מפרש רש"י, שדין עצרת הוא באיסור עשיית מלאכה (וכהמשך הכתוב: "כל מלאכת עבודה לא תעשו"), והיינו, שדין איסור עשיית מלאכה בשמיני עצרת שונה הוא מהאיסור במועדים אחרים:

בשאר המועדים איסור המלאכה שייך לקדושת היום, "מקרא קודש", ואילו בשמיני עצרת יש ציווי מיוחד "עצרת תהיה לכם", שזה שאין עושים בו מלאכה הוא מחמת דין וחיוב בפני עצמו להיות "עצורים", והיינו גדר של העדר ושלילה, ולא מצד "מקרא קודש".

אמנם הא גופא קשיא - מדוע באמת שונה יום-טוב זה משאר כל הימים טובים, שאיסור המלאכה שבו הוא ענין שלילי של "עצרת" (ולא "מקרא קודש" באופן חיובי)?

ועל זה ממשיך רש"י ומביא "ומדרשו באגדה כו" - כדי לתת טעם להמיוחד שביום שמיני עצרת:

מדברי ה"אגדה" מובן, שבעצם היה היום-טוב של סוכות צריך להיות רק שבעת ימים, אלא שכאשר "באין ללכת" בסיום החג - אז אומר להם המקום שיתעכבו עוד יום אחד. והיינו, שיום-טוב זה אינו יום שנתייחד מעיקרו לחג, אלא שהוא בגדר הוספה לחג הסוכות, שהתחדשה רק "כשבאין ללכת".

ולפי זה, שיום השמיני אינו יום טוב מצד עצמו ומעיקרו, הרי מובן שאין קדושת היום הסיבה להיום טוב ולאיסור המלאכה, וכמו בשאר החגים, אלא להיפך - זה שבני ישראל מקיימים בקשת הקב"ה להתעכב אצלו ולהיות עוצרים עצמם ממלאכה עוד יום אחד, זהו הסיבה והגורם שהיום יתקדש בקדושת יום-טוב.

ולכן לא נאמר ביום זה "מקרא קודש", אלא "עצרת תהיה לכם".

לישון באורה של קרבנות

אמנם פירוש זה יש בו קושי, כי עיקר האיסור של עשיית מלאכה ביום-טוב הוא בפרשת המועדות שבפרשת אמור; ואילו בפרשתנו בא הכתוב בעיקר לחדש את פרטי קרבנות המועדים (ולא את עצם האיסור של עשיית מלאכה).

ומעתה, אם הכתוב רוצה להגדיר במיוחד את איסור עשיית המלאכה בשמיני עצרת וההבדל העצמי שבינו לשאר המועדים, היה צריך לפרש דבר זה כבר בפרשת אמור, ולמה המתין עד לפרשתנו?

[ואדרבה, בפרשת אמור כן נאמר "מקרא קודש" בשמיני עצרת, וכשאר המועדים; ובפשטות יש ליישב, שהלשון "מקרא קודש" שם אינו בשייכות לאיסור המלאכה, ולא נאמר בסמיכות ל"כל מלאכת עבודה לא תעשו", אלא בשייכות לענין הקרבנות שבחג - כהקדמה ל"והקרבתם אשה לה", היינו שנקרא "מקרא קודש" לענין הקרבנות בלבד¹⁸].

אמנם עדיין אין זה חד וחלק, כי לכאורה ענין הקרבנות שייך יותר לפרשתנו, ואילו עצם החג ואיסור המלאכה שייך יותר לפרשת אמור - ואיפכא מסתברא!].

ולכן מביא רש"י פירוש נוסף: "עצרו מלצאת, מלמד שטעון לינה" - שלפי פירוש זה מובן שהחידוש ב"עצרת" שייך הוא לענין הקרבנות שבפרשה זו, שבקשר לזה שעולים לרגל ומקריבים קרבנות יש חיוב מיוחד ביום זה להישאר בירושלים - מקום הקרבת הקרבנות - וללון שם.

18. וראה שולחן ערוך אדמו"ר הזקן ריש הל' שבת.

עומק הפשט – עיונים ברש"י

וגם פירוש זה מקבל תוספת ביאור על ידי ה"אגדה" שמביא רש"י בסיום דבריו - שכיון שכל תוכנו של יום-טוב זה הוא בזה שהקב"ה מבקש "קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד" - הרי מובן שיש ביום זה הדגשה יתירה על זה שנמצאים לפני ה' במשך היום כולו.

וראה בארוכה בגדר "לינה" זו של שמיני עצרת - לקמן סימן ג.

(חלק לג - פינחס ג)

”ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת
עבודה לא תעשו. והקדבתם עליה אשה ריח ניחח
לה פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה
תמימים” (כט, לה-לו)

-רש"י-

עצרת - עצרו מלצאת, מלמד שטעון
לינה:

הרא"ם ציין מקור דברי רש"י בספרי על הפסוק: "ביום השמיני עצרת - עצרו
הכתוב מלצאת. הרי שהביא קדשיו מבית פגי לירושלים, שומע אני יאכלם בירושלים
וילך וילין בבית פגי? תלמוד לומר 'ביום השמיני עצרת תהיה לכם' - עצרו הכתוב
מלצאת".

והיינו, שה"לינה" צריכה להיות בירושלים, והיא שייכת להקדשים שמביא האדם
בעת עלייתו לשם.

אמנם צריך ביאור בלשון רש"י שנקט בלשון סתומה: "טעון לינה" - ולא פירש
יותר¹⁹.

וכד דייקת שפיר, נראה ששיטת רש"י שונה מהספרי:

19. והרי רש"י לא ציין כאן "כדאיתא בספרי", ומזה מובן שאין כוונתו שיש לעיין במקור הדברים בחז"ל כדי להבין
את דבריו.

בספרי ממשיך ואומר - "אין לי אלא יום-טוב האחרון שעצור מלצאת, יום-טוב הראשון מניין? ודין הוא: הואיל וזה קרוי מקרא קודש וזה קרוי מקרא קודש, מה זה עצור מלצאת אף זה עצור מלצאת". והיינו, שחיוב הלינה נכון הוא גם ביום-טוב ראשון של חג (הסוכות), ולא רק ביום השמיני.

אך רש"י לא הביא דברים אלו של הספרי, ומשמע ששיטתו היא - ב"פשוטו של מקרא" - שדוקא היום השמיני נקרא "עצרת" ורק הוא "שטעון לינה", ואין זה שייך להיום-טוב הראשון של חג, וצריך ביאור.

[ויעויין במשכיל לדוד שהקשה: "הא יום-טוב ראשון נמי טעון לינה - ומאי שנא יום-טוב האחרון דאיקרי עצרת, טפי מיום-טוב ראשון?"]

אמנם לפי דברינו, הרי בשיטת רש"י קושיא מעיקרא ליתא, כי לדעת רש"י - בדרך הפשט - חיוב הלינה הוא דוקא ביום-טוב האחרון.

בין ט"ז ניסן לכ"ב תשרי

והנה, מלבד שרש"י לא פירש את מקום ה"לינה" וטעמה, גם לא פירש את זמנה המדויק:

בספר זכרון על רש"י כאן למד, "שילין בירושלים במוצאי יום טוב ובבוקר ילך לאהליו". וכן כתב רש"י להדיא בפירושו על הש"ס בכמה מקומות²⁰ - שה"לינה" היא במוצאי יום-טוב.

אבל קשה, למה בפירושו על התורה סתם רש"י ולא פירש פרט זה?

מצינו אמנם בפירוש רש"י בפרשת ראה, על הפסוק²¹ "ובשלל ואכלת במקום אשר יבחר ה' אלקיך בו ופנית בבוקר והלכת לאהלך" - שפירש שהלינה שם היא במוצאי

20. סוכה מז, א ואילך. חגיגה יז, א ואילך. וראה גם ר"ה ה, א.

21. טז, ז.

יום-טוב: "ופנית בבוקר - לבקרו של שני, מלמד שטעון לינה לילה של מוצאי יום-טוב".

אבל אדרבה, בזה מתחזק הדיוק: אם שם הוצרך רש"י לפרש זה להדיא (אף שלכאורה מובן הוא מעצמו מתוך לשון הכתוב שם), למה כאן סתם רש"י ולא פירש שהלינה היא ב"מוצאי יום-טוב"?

וכמובן, שלמעשה אי אפשר להוכיח מדברי רש"י שם על כאן - שהרי (בדרך הפשט) מדובר על שני דינים נפרדים:

כאן מדבר ב"לינה" המיוחדת לחג של שמיני עצרת (וכאמור), ואילו שם מדבר ב"לינה" השייכת דוקא ליום הראשון של פסח ובאה בהמשך לדברי הכתוב לפני כן בענין הקרבת קרבן הפסח (וכמפורש גם בפירוש רש"י בתחילת הפסוק עצמו: "ובשלת - זהו 'צלי אש', שאף הוא קרוי בישול", והרי ענין זה של "צלי אש" שייך דוקא בקרבן פסח ולא בשאר קרבנות ומועדים).

"לינו פה הלילה"

ונראה²², שפירוש זה ברש"י מחובר הוא עם המשך דבריו, וזה לשונו:

"ומדרשו באגדה: לפי שכל ימות הרגל
הקריבו כנגד שבעים אומות, וכשבאין
ללכת אמר להם המקום: 'בבקשה מכם,
עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם:
'פר אחד איל אחד' - אלו כנגד ישראל;
התעכבו לי מעט עוד'. ולשון חיבה הוא

22. וראה בארוכה לעיל סימן א.

זה, כבנים הנפטרים מאביהם, והוא אומר
להם: 'קשה עלי פרידתכם, עכבו עמי עוד
יום אחד'."

והיינו, שאין ה"אגדה" שמביא רש"י פירוש נפרד בפני עצמו, אלא זהו המשך
ותוספת ביאור למה שכתב קודם (ולכן דייק רש"י "ומדרשו באגדה" - ולא בסגנון
הרגיל: "ומדרש אגדה כו'" - כי מדרש זה בא לתת טעם בדרך "האגדה" להלכה שכתב
רש"י לפני כן).

וביאור הענין:

רש"י אינו צריך לפרש היכן היא ה"לינה", מכיון שמדובר כאן "ביום השמיני" שבא
בהמשך לשבעת ימי חג הסוכות, שבהם עולים לרגל לירושלים ולבית המקדש (וזהו
ענין פרשה זו - הקרבנות שמקריבים בימי המועדים), ומפורש בהם: "ושמחתם לפני
ה' אלקיכם שבעת ימים"²³ - ובמילא מובן שגם ביום השמיני מתעכבים באותו מקום.

וההדגשה "עצרת תהיה לכם" מלמדת שביום השמיני יש חידוש בהעכבה זו - שאין
השהייה בירושלים כמו בשאר ימות הרגל, אלא שצריכים גם ללון בירושלים, משום
ש"עצורים מלצאת".

והטעם שדוקא ביום זה יש חיוב "לינה" - מה שאין בשאר ימים טובים, ולא בשבעת
ימי החג שלפניו - מובן הוא לפי ה"אגדה" שמביא רש"י: כיון שתוכנו המיוחד של
יום-טוב זה הוא בזה שהקב"ה מבקש "קשה עלי פרידתכם, עכבו עוד יום אחד" - הרי
מובן שיש ביום זה הדגשה יתירה על זה שנמצאים לפני ה' ממש, ואין לצאת ללון
מחוץ לירושלים.

23. אמור כג, מ.

מתכוננים לקרבן ה'ישראל'

והנה לפי זה מובן, שב"פשוטו של מקרא" זמנה של "לינה" זו הוא (לא במוצאי יום-טוב, לאחר שנסתיים ה"יום השמיני", אלא) בליל היום-טוב עצמו - וזהו החידוש המיוחד שבשמיני עצרת לגבי שאר רגלים, שבשאר רגלים יכול ללון בליל הרגל במקום אחר מחוץ לירושלים (בתוך התחום), ואילו בליל שמיני עצרת צריך ללון בירושלים דוקא²⁴.

[ובזה מסולקת קושיית המשכיל לדוד: "הלינה היא בלילה שלאחריו, ואיך נאמר שיום החג עצמו נקרא 'עצרת' על שם שטעון לינה אחריו"?! - כי לפי שיטת רש"י הלינה היא בליל היום-טוב, ושפיר נקרא החג עצמו על שם זה].

ויש להוסיף ולבאר בזה, ש"לינה" זו היא כעין הכנה והכשרה של בני ישראל - שמתעכבים ומתיישבים במקומם בירושלים לפני ה', כהכנה להקרבן ציבור המיוחד שמקריבים למחרת היום, "פר אחד איל אחד", שהוא "כנגד ישראל" (כה"אגדה" שמביא רש"י);

אך בשבעת ימי חג הסוכות לא היה חיוב "לינה", כיון שבמים אלו היו הקרבנות "כנגד שבעים אומות", ולכן אף שהיו כל שבעת הימים בירושלים אין הכרח שיהיו באופן כזה שיתעכבו שם כל הזמן ולא יצאו ללון.

ומעתה מובן גם ההבדל בין "לינה" זו שבשמיני עצרת לבין ה"לינה" שמצינו בפרשת ראה לגבי קרבן פסח (לשיטת רש"י בפירושו לתורה, בדרך הפשט):

ה"לינה" שלגבי קרבן פסח שייכת היא לקרבן פסח הפרטי של כל יחיד העולה לרגל, וצותה התורה שלא יעזוב את המקום לפני שילון במקומו בירושלים עוד לילה נוסף לאחר ההקרה והאכילה, והיינו ב"מוצאי יום-טוב";

24. וראה גם תולדות אדם לספרי כאן. ולהעיר מפרש"י פסחים צה, ב. שפת אמת זבחים צז, ב. זרע אברהם לספרי פ' ראה טז, ז. ואכמ"ל.

עומק הפשט – עיונים ברש"י

ואילו ה"לינה" שבפרשתנו שייכת היא לקרבנות הציבור של כלל ישראל המיוחדים בשמיני עצרת, והיא בליל היום-טוב, כהכנה למאורע חשוב זה, ודו"ק.

(חלק לג - פינחס ג)

לעילוי נשמת
ר' נחום טובי'

ב"ד חנני'

ז"ל

*

גלב"ע ט"ז תמוז תשס"ה

תנצב"ה